

Täysistunto

Torstai 14.2.2019 klo 16.05—22.05

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi avioliittolain 4 ja 109 §:n sekä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 211/2018 vp

Lakialoite LA 8/2015 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 17/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 17/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

18.05 **Mia Laiho kok:** Arvoisa puhemies! Suomessa lainsäädäntö mahdollistaa nykyisin avioliiton solmimisen alaikäisen kanssa poikkeusluvalla. Tämä on hyvin erikoista ja historiallinen jäännös, koska lapsen edun pitäisi aina olla keskiössä. Sen takia tätä historiallista käytäntöä onkin tarpeen uudelleen arvioida, ja olen erittäin iloinen, että ministeri Häkkinen on tuonut tämän lakiesityksen tänne eduskuntaan.

Lapsen etu toteutuu parhaiten, kun hän voi solmia avioliiton vasta täysi-ikäisenä ja omasta tahdostaan. Edes kulttuuriset tai uskonnolliset syyt eivät ole tarpeeksi päteviä syitä sallia poikkeuslupamenettelyä. Yhteiskunta on myös vuosien saatossa muuttunut, ja esimerkiksi alaikäisen raskaus ei tarkoita enää sitä, että toimeentulon turvaamiseksi tulisi nuoren avioitua tai ettei olisi hyväksyttävää saada lasta ilman avioliittoa.

Poikkeuslupakäytännöstä luopuminen selkiyttäisi lainsäädäntöämme, kun kaikkia lapsia kohdeltaisiin samalla tavalla. Käytäntö nykyisin on ristiriidassa myös YK:n suositusten kanssa, ja se ei ole lapsen edun mukainen. Poikkeusmenettelystä on luovuttu tai ollaan luopumassa myös Pohjoismaissa. Luopumisella olisi myös selvä signaali kansainväliselle kentälle, joka vahvistaisi asemaamme ja mainettamme ulkomailla tyttöjen ja lasten oikeuksien puolustajana. Aikuisten ja yhteiskunnan pitää kaikessa päätöksenteossa ajatella lapsen etua, ja tämän lain edistäminen ja hyväksyminen on sen mukaista. Annetaan lasten olla lapsia ja jätetään avioliitto aikuisten väliseksi sopimukseksi.

18.08 **Eva Biaudet r:** Arvoisa puhemies, ärade talman! Hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus alle 18-vuotiaiden lasten avioitumisen mahdollistavan avioliittolain säännöksen kumoamisesta on kauan kaivattu lainmuutos, ja yhdyn tässä edelliseen puhujaan, edustaja Laihoon. Haluan kuitenkin tässä selittää, miksi huomenna tulen esittämään tähän lisäpykälää, ja itse asiassa ajattelen, että koska tämä on aika monimutkainen asia, on välttämätöntä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 159/2018 vp

että sen myöskin tässä istuntosalissa nyt sitten kerron. Olen esittänyt vastalauseen, joka ei liity tähän perusratkaisuun, vaan siihen, että se jää puolitiehen.

Viitaten kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä itse asiassa kaikkien naisjärjestöjen pitkäaikaiseen työhön ja myöskin Naisjärjestöjen Keskusliiton asiantuntijalausuntoon sekä muidenkin asiantuntijoiden lausuntoihin lakivaliokunnassa yhdyn esityksen lähtökohtaan siitä, että lapsiavioliitto ei koskaan voi olla lapsen edun mukainen ja että lapsiavioliiton kieltäminen on päätös, jolla on positiivisia vaikutuksia erityisesti tyttöjen oikeuksien näkökulmasta. Toki on joitakin alaikäisiä poikiakin, joita tämä koskee. Silloin on tietenkin heidänkin etunsa, että avioliittoa ei solmita.

Lapsiavioliitot ovat sukupuolittunut ongelma, sillä tytöt ovat voimakkaasti yliedustettuina alaikäisinä avioituneiden joukossa. Avioliiton solmimisen alaikärajan nostaminen 18 vuoteen ehkäisee myös pakkoavioliittojen solmimista. Valtaosa lasten avioitumisen mahdollistavista poikkeusluvista on haettu uskonnollisin tai kulttuurisin syin tilanteessa, jossa tyttö on ollut raskaana. Vaikka lapsiavioliitossa ei joidenkin näkemysten mukaan aina ole kyse pakkoavioliitosta, on ilmeistä, että erityisesti raskauteen liittyvissä tapauksissa poikkeuslupahakemusten taustalla saattaa olla suostuttelua ja painostusta, joka liittyy tyttöjen seksuaalisuuden kontrollointiin.

Päinvastoin kuin ehkä odotettiin ja itse asiassa esityksessä lakivaliokunnalle oli, tämä esitys ei kuitenkaan sisällä sellaista säädösehdotusta, joka mahdollistaa tämän lain vastaisesti solmitun alaikäisen avioliiton purkautumisen tai mitätöimisen, mitä me kaikki odotimme. Tämä merkitsee sitä, että tämä alaikäinen puoliso voi vain avioeron kautta irtautua väärin solmitusta avioliitosta ja että tällöin myös väestörekisterin eronnut-statuksen merkintä tallennetaan asiakirjoihin. Kun tarkastelee tilannetta ihmisoikeusnäkökulmasta, on kohtuutonta asettaa alaikäinen, niin sanotun haitallisen perinteen kohteeksi joutunut lapsi asemaan, jossa hän joutuu vaatimaan avioeroa irtautuakseen tällaisesta lapsiavioliitosta.

Asiantuntijakuulemisessa on tullut ilmi, että naisliike kannattaa laajasti, siis yli puolue-rajojen, pakkoavioliittojen kriminalisoimista mutta samalla myös niiden mitätöinnin mahdollistamista, ja tähän velvoittaa myös Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta — niin kutsuttu Istanbulin sopimus — ja sen artikkelit 32 ja 37.

Mitätöinnin hakeminen on tehtävä helpoksi ja maksuttomaksi, ja mitätöinnin mahdollisuudesta ja sen oikeusvaikutuksista on tiedotettava asianmukaisesti siten, että tieto saavuttaa asianosaiset. Mitätöinnin oikeudelliset vaikutukset avioliiton osapuoliin ja avioliiton aikana mahdollisesti syntyneisiin lapsiin tulee myös selvittää, ja on tärkeätä huolehtia siitä, ettei sillä ole kielteisiä oikeudellisia tai taloudellisia vaikutuksia liitossa syntyneisiin lapsiin tai mitätöintiä hakeneeseen puolisoon.

Näiden perusteella olen itse asiassa lakivaliokunnassa ehdottanut, että tähän olisi lisätty kaksi erillistä momenttia, joissa nimenomaan mahdollistetaan lapsiavioliiton mitätöinnin mahdollisuus ja suojellaan mahdollisia lasten tilanteita. Tulen siksi huomenna esittämään kahta lisämomenttia tähän 4 §:ään. Kuitenkin tietenkin tuen koko tätä perusratkaisua, mutta näen, että se jää puolitiehen näin. Toivon, että saamme siihen tukea.

18.13 Sari Sarkomaa kok: Arvoisa puhemies! On todellakin hyvä, että tämän esityksen hyväksymisen jälkeen lapsiavioliitot Suomessa ovat vihdoinkin historiaa. Lasten oikeudet on asetettu etusijalle, ja kuten tuossa edustaja Biaudet totesi, niin näiden lapsiavioliittojen, pakkoavioliittojen, mitätöinti ja ne kolme pontta, jotka lakivaliokunta on tähän kirjoitta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 159/2018 vp

nut, ovat tärkeitä, ja toivon, että valmistelu niiden osalta tehdään ripeästi, että saamme myöskin niistä esitykset pian eduskunnalle. Kyllä lasten ja erityisesti tyttöjen oikeuksien toteutumisen kannalta on todella merkittävä harppaus eteenpäin, että tästä alaikäisten avioliittojen solmimisen mahdollistamasta poikkeuslupamenettelystä vihdoinkin luovutaan. Kiitos oikeusministeri Antti Häkkäselle, joka tähän asiaan tarttui. Vihdoinkin tähän tartuttiin, ja saamme tämän asian päätökseen. Sivistysvaltiossa on täysin välttämätöntä, että avioliiton solmimisen edellytyksenä on täysi-ikäisyys.

Mielestäni on merkityksellistä myöskin se, että annamme tämän lain hyväksymisellä tärkeän kansainvälisen signaalin siitä, että alaikäisenä avioituminen ei ole Suomessa hyväksyttävää. Tämän päätöksen ovat jo muut Pohjoismaat aikaisemmin tehneet. Ja kuten edustaja Laiho täällä totesi, on todella tärkeää, että Suomi tekee kansainvälisillä areenoilla tinkimättömästi työtä kaikkien tyttöjen ja naisten puolesta. Suomen tavoite on se, että saamme lopetettua lapsiavioliitot kaikkialla maailmassa, ja kuten tiedämme, maailmanlaajuisesti 12 miljoonaa tyttöä vuodessa päätyy naimisiin alle 18-vuotiaana. Kysymys on globaalisti mittavasta ongelmasta.

Mutta kun oikeusministeriö on näin rivakasti tarttunut tähän asiaan, niin haluan muistuttaa siitä, että edelleen Suomesta puuttuu erillislaki, joka kieltäisi tyttöjen sukuelinten silpomisen, ja todellakin haluan siitä muistuttaa. Jos tällä eduskuntakaudella ei ehditä, niin toivon, että meillä on tulevassakin hallituksessa oikeusministeri, joka tarttuu oikeasti niihin ongelmiin, joita tytöt kohtaavat Suomessa ja globaalisti. [Kari Kulmala: Myös poikia silvotaan!]

18.15 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin pidän tätä perusratkaisua erinomaisena, ja mielestäni oli hyvä, että koko lakivaliokunta vei tätä yhtenäisenä eteenpäin ja tunnisti tämän ongelman, ja nyt me olemme löytäneet jo melko hyvän ratkaisun tähän.

Tässä on kyse tietysti ennen kaikkea kansallisesti tärkeästä asiasta, mutta on ennen kaikkea tärkeätä myös antaa kansainvälinen signaali meidän arvoista, ja nimenomaan näiden lapsiavioliittojen kieltäminen on äärettömän tärkeä ja pitkäaikainen tavoite, joka nyt tällä esityksellä kielletään, ja se on äärettömän hyvä asia.

Paljon on keskusteltu siitä, minkä edustaja Biaudet toi esille, ja koen, että me kaikki näemme hyvin tärkeänä selvittää tämän mitätöinnin mahdollisuuden, mutta kuitenkin itse koen, että valmistelua ei ollut riittävästi tehty, ja tämä oli ehkä monimutkaisempi asia kuin ehkä ennakolta oltiin ajateltu, joten minun mielestäni on tärkeätä, että tähän asiaan on nyt vahvat ponnet, joissa pohditaan lapsen etua ja sitä, miten nämä puretaan, miten oikeusvaikutukset toimivat, ja tähän ryhdytään nyt vahvasti ja nopeasti, ennen kaikkea yhdessä, että saadaan tämä sitten lopulta viimeistelyä kokonaisuudessaan. Mutta painotan, että tämä esitys jo tällaisenaan on äärettömän hyvä ja konkreettinen hyvä ensiaskel tässä asiassa.

18.16 Eero Lehti kok: Arvoisa herra puhemies! Omassa nuoruudessani näin läheltä tämäntapaisista avioliitoista olevia seurausvaikutuksia, ja siksi minun mielestäni tämä lakiehdotus on hyvä, hieno asia. Itse en osaa ottaa kantaa tähän avioliiton mitätöintiin. Se saattaa olla monimutkaisempi juridinen ongelma, mutta olen kannattamassa tätä lakiehdotusta lämpimästi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 159/2018 vp

18.17 **Pia Kauma kok:** Arvoisa puhemies! Myös minä yhdyn edustaja Lehden näkemykseen siitä, että on hyvä, että tätä lakia nyt uudistetaan ja että lainsäädäntö elää ajassa. Alaikäisten avioliitot mahdollistavasta poikkeusmenettelystä nyt luovutaan, ja niinhän on tehty jo Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa, eli seuraamme tässä nyt muiden Pohjoismaiden mallia. Lasten tulee saada olla lapsia niin pitkään kuin heille se mahdollisuus on suotu.

Kuten tässä aiemmin on tullut selostettua, niin aiemminhan nämä avioliitot ja poikkeustapaukset alaikäisten osalta olivat perusteltuja siksi, että avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia ei katsottu hyvällä vaan pikemminkin karsaasti. Nyt tietysti kun maahanmuuton määrä on lisääntynyt myöskin Suomessa, niin tämä kansainvälinen näkökulma on syytä ottaa huomioon, ja meidän on tehtävä kaikkemme, että kaikenlaiset lapsiavioliiton mahdollistavat lait kitketään pois myöskin Suomessa. Yksi asia, mitä me lakivaliokunnassa sitten pohdimme, olivat kylläkin nämä mitätöinnit lapsiavioliittojen osalta, alaikäisten solmi-
mien avioliittojen osalta, jotka esimerkiksi on tehty ulkomailla. Jos he sitten tulevat Suomeen ja jos avioliitossa on syntynyt lapsia, mitkä ovat sitten seuraukset, jos tämä avioliitto mitätöidään taikka puretaan? Siinä mielessä ei ole mitenkään yksiselitteistä, miten tällaisessa tilanteessa tulee toimia. Pidän tärkeänä, että oikeusministeriö todellakin seuraa tämän lainsäädännön toteutumista käytännössä.

18.18 **Eva Biaudet r:** Arvoisa puhemies! Tässä ei nyt kuitenkaan ole käsitelty ulkomailla solmittuja avioliittoja, eikä tämä minun eriävä mielipiteenikään koske niitä, vaan se koskee nimenomaan Suomessa, ihan suomalaisessa yhteisössä, solmittuja avioliittoja ennen kaikkea. Ja siinä mielessä, vaikka en halua pilata hyvää esitystä, niin kyllä jollain tavalla tuntuu, että on pakko myös sanoa, että olen aika pettynyt siihen, että tällaisia asioita, joista on monta vuotta keskusteltu, ei kuitenkaan lähdetä valmistelemaan samalla ripeydellä kuin ehkä joitakin muita asioita. Varsinkin tuntuu siltä, että tällainen sukupuolisensitiivinen näkökulma lainsäädäntöön ja nimenomaan ehkä myös sitten oikeusministeriön eri alalla olevaan eri lainsäädäntöön on aika heikkoa toistaiseksi. Minä toivon, että tämä on kehitys, joka on parantunut ja jossa me olemme ottaneet opiksi.

Tämä ei ole niin vaikea asia, että tätä ei olisi voitu valmistella kunnolla. Tämä perusongelma on ollut tiedossa, ja siinä mielessä en kyllä voi kuin hiukan moittia sitä, että oikeusministeriössä ei ole tapahtunut riittävää valmistelua nopeammin. Kuitenkin olen iloinen, että tämäkin on nyt olemassa ja että tämä menee eteenpäin.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.